

ІСТОРІЯ НАУКИ

УДК 55(09)

ТЕРНИСТИЙ ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ Я. В. САМОЙЛОВА (1870–1925)

О. Кравчук

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
вул. Дворянська, 2, 65082 м. Одеса, Україна
E-mail: aokravchuk@gmail.com*

Розглянуто життєвий і творчий шлях Якова Володимировича Самойлова – відомого кристалографа, мінералога і геохіміка. Основну увагу приділено ролі Я. Самойлова у створенні нових напрямів досліджень, які становлять основи сучасного розвитку біогеохімії, біомінералогії, літології, морської геології.

Ключові слова: Яків Володимирович Самойлов, Одеський університет, мінералогія, біогеохімія, біоліти, фосфорити, конкреції, літологія, морська геологія.

Рис. 1. Яків Володимирович Самойлов (1870–1925).

Проблема збереження наукового потенціалу держави ніколи не втрачала актуальності, однак значної гостроти вона набуває на сучасному етапі розвитку суспільства. Не менш важливим аспектом цієї проблеми є дбайливе ставлення до творчої спадщини діячів минулого. Прикладом великої уваги до відродження імен багатьох вітчизняних дослідників була діяльність Є. Лазаренка. Зокрема, досить сміливе для свого часу проти-ставлення офіційній історіографії простежувалось у поглядах Є. Лазаренка на наукову творчість одеського мінералога Р. Пренделя та його послідовників. Подібну повагу до діячів минулого ми намагались зберегти в ході вивчення історії геологічних кафедр Одеського (Імператорського Новоросійського) університету [3].

Наведені матеріали присвячені пам'яті Якова Володимировича Самойлова, яскраве життя якого перервалося за 90 років до наших днів (рис. 1).

Брати Самойлови. Яків Самойлов (Яків Фішелевич Шмуль) народився в Одесі 23 листопада (5 грудня за н. с.) 1870 р. У 1893 р. він закінчив з відзнакою Новоросійський університет, однак залишитись для наукової роботи в Мінералогічному кабінеті йому було заборонено як особі нехристиянського походження. Деякий час Я. Самойлов готував серію публікацій під загальною назвою “Метеорити” для журналу “Научное обозрение” та переклад “Кристаллографічних етюдів” О. Браве.

Професор Р. Прендель, сподіваючись на ліберальнішу ситуацію в Московському університеті, звернувся до В. Вернадського з проханням допомогти у працевлаштуванні талановитого учня. У 1895 р. Я. Самойлов переїхав до Москви і швидко став повноправним членом створеного В. Вернадським Мінералогічного гуртка (рис. 2), що діяв переважно на засадах безоплатного ентузіазму. Яків Самойлов брав участь у багатьох експедиціях, невтомно працював у лабораторії, його публікації відрізнялись тематичною різноманітністю. Окремі праці були присвячені мінералогії рудних родовищ Південного Уралу, залізним рудам Центральної Росії, спостереженням за діяльністю Єнікальських грязьових сопок у Криму.

Рис. 2. Мінералогічний гурток В. Вернадського (1907). Сидять (зліва направо): В. Цебриков, С. Ревуцька, С. Попов, В. Вернадський, Я. Самойлов; стоять – В. Карандєєв, Н. Сургунов, В. Аршинов, М. Боголюбов, Г. Касперович (АРАН. Ф.518. Оп.2. Д.136а. Л.1).

Спроба В. Вернадського перевести Я. Самойлова в штат Московського університету на посаду асистента закінчилася скандалом з міністром М. Боголеповим. Подальших принизливих утиснень можна було уникнути, лише пройшовши обряд хрещення, під час якого В. Вернадський погодився бути хрещеним батьком. Після цього повне ім'я Якова *Володимировича* Самойлова підтверджувало його належність до православної частини людства [2].

Більшість авторів звичайно зосереджується на значенні впливу В. Вернадського в формуванні наукового світогляду Я. Самойлова. Водночас дієвим був постійний духовний зв'язок зі старшим братом, що перевершував звичайні родинні стосунки. Крім того, вирішення багатьох життєвих проблем Я. Самойлова могло бути неможливим без допомоги брата, який у ті ж роки (1894–1903) перебував у Москві.

Рис. 3. Олександр Пилипович Самойлов (1867–1930).

Олександр Пилипович Самойлов (Абрам Фішелевич Шмуль) (рис. 3), відомий в історії науки як засновник сучасної теоретичної і клінічної електрокардіографії, народився 26 березня (7 квітня за н. с.) 1867 р. в Одесі. У 1884 р. він вступив до Новоросійського університету, та через два роки перевівся на медичний факультет Дерптського університету, який закінчив у 1891 р.

На відміну від брата, він ще в студентську пору встиг подати спеціальне прохання царю й отримав “височайший” дозвіл на зміну повного імені. Завдяки цьому О. Самойлов мав змогу без особливих перешкод працювати в лабораторії І. Павлова в Петербурзькому інституті експериментальної медицини, займатися науково-педагогічною роботою в Московському і Казанському університетах.

У Московському університеті О. Самойлов проводив дослідження в галузі електрофізіології в лабораторії І. Сеченова, а обійнявши посаду приват-доцента, читав лекції з проблем інструментальної фізіології, фізіологічної акустики й оптики. У 1903 р. його обрали професором Казанського університету [1].

Олександр Пилипович, займаючись розробкою нових методів кардіологічних і енцефалографічних досліджень, у 1906 р. сконструював перший у країні електрокардіограф на основі струнного гальванометра. Після частих поїздок до Казані Яків Володимирович не залишився байдужим до технічного оснащення лабораторії брата. Через деякий час він почав активно застосовувати оригінальний прилад для термічного аналізу мінералів із самореструвальним гальванометром Сіменса і Гальске [6].

Постійне спілкування братів у період їхнього перебування у Москві також мало наслідки. Безумовно, не залишилась без обговорення дисертація О. Самойлова “О судьбе железа в животном организме”, за яку він 1891 р. отримав ступінь доктора медицини.

Біоліти. Згодом під впливом роздумів про фізіологічні процеси в організмах геологічного минулого Я. Самойлов став родоначальником наукового напрямку палеофізіології (хімічної палеонтології, палеобіогеохімії). Однією з нових ідей були уявлення про еволюцію крові, у якій функції заліза могли виконувати мідь, ванадій, манган, хром, нікель, кобальт. Не залишились без уваги біомінеральні утворення, для вивчення яких Яків Володимирович пропонував виділити розділ “Мінералогія скелетів організмів”. Оминувши філософське питання про доцільність *мінералогічного* вивчення *мінералоутворювальних* функцій живих істот, він завбачливо застосовував нейтральний термін “біоліти” [7].

У 1902 р. відбувся захист магістерської дисертації Я. Самойлова “Материалы к кристаллизации барита”. Дослідження бариту різних родовищ стало підставою для важливих узагальнень, які стосувалися процесів біогенного мінералоутворення та їхньої ево-

люції в часі. Яків Самойлов наголошував на необхідності дослідження ролі організмів у сучасному осадоагромадженні для створення основ “стратиграфічної мінералогії” [4].

Після здобуття ступеня магістра Я. Самойлов отримав запрошення на посаду приват-доцента та завідувача кафедри мінералогії і геології Новоалександрійського сільськогосподарського інституту (Польща). Під час перебування в Новій Александрії він зосередився на підготовці докторської дисертації “Мінералогія жильних месторождений Нагольного кряжа”, яку захистив у жовтні 1906 р. Оpubлікована в “Материалах по геологии России”, ця робота була визнана першим значним дослідженням мінералогії рудних родовищ у вітчизняній літературі на початку ХХ ст. [5].

Агрономічні руди. У 1906 р. Я. Самойлова обрали професором Петровської сільськогосподарської академії, у якій він працював до останніх днів життя. Зрештою, відчинив свої двері й Московський університет, де з 1907 р. Я. Самойлов працював за сумісництвом на посаді приват-доцента.

У 1908 р. науковець став одним із організаторів при Петровській академії спеціальної Комісії з вивчення фосфоритів, створеної для дослідження родовищ і можливості хімічної переробки фосфатних руд. Під керівництвом Я. Самойлова експедиційні роботи проводили в різних регіонах Європейської Росії до 1915 р., їхні результати відображені у восьми томах “Отчетов по геологическому исследованию фосфоритовых залежей”. Додаткові матеріали отримано під час поїздок ученого в Середню Азію, Алжир, Туніс та Північну Америку. Колекції фосфоритів різних родовищ світу стали основою музею “агрономічних руд” (термін Я. Самойлова), створеного в Петровській академії [10].

На XII сесії Міжнародного геологічного конгресу в Торонто (1913) і XIII сесії в Брюсселі (1922) Я. Самойлов наполегливо пропонував виконати підрахунок світових запасів фосфатних руд. Усебічно аналізуючи умови формування фосфоритів, він став одним із головних прихильників біолітної гіпотези їхнього походження.

Дванадцятого вересня 1919 р. указом Вищої Ради народного господарства в Москві засновано Науковий інститут з добрив (перший дослідницький заклад, створений за радянської влади). Роботи інституту, очоленого Я. Самойловим, були орієнтовані на комплексне вирішення проблеми хімізації сільського господарства за трьома напрямками – забезпечення промисловості сировиною (Я. Самойлов), розвиток технології переробки руд (Е. Бріцке) та ефективне застосування мінеральних добрив у різних регіонах (Д. Прянішніков).

Спочатку гірничо-геологічний відділ інституту обмежувався розшуками й розвідкою родовищ фосфатних руд, та поступово тематика досліджень суттєво розширилась. Набули розвитку роботи з виявлення доступних для промислового використання покладів сірки й сірчаного колчедану, уперше розглянутих Я. Самойловим у 1916 р. в огляді “Месторождения серного колчедана в России”. У 1919 р. у статті “Об источниках калиевых солей в России” Я. Самойлов висловив припущення про перспективність розшуків на території Пермського краю. Прогноз був підтверджений відкриттям Верхньокамського родовища калійних солей, одного з найбільших у світі [10].

Геологія моря. Видатним проявом організаторського таланту Я. Самойлова стала участь у роботі Плавучого Морського наукового інституту (ПЛОВМОРНИН). Рішення про відкриття цього центру комплексного дослідження арктичних морів затверджене Декретом Ради Народних Комісарів від 12 березня 1921 р. Після призначення керівником геомінералогічного відділу інституту у листопаді 1921 р. Я. Самойлов зосередився на пошуках раціональної методики вивчення сучасних морських осадів. Особливу увагу

він приділяв уніфікації методів, які традиційно використовували для дослідження ґрунтів і осадових порід.

Багато питань виникало тому, що не було єдиної гранулометричної класифікації осадів. Використання різних варіантів механічного аналізу супроводжувалося суттєвими суперечностями висновків, отриманих навіть на одному матеріалі. Я. Самойлов пропонував обмежитись десятковою класифікацією, застосування якої вважав найбільш оптимальним. Обговорення класифікаційних проблем планували на XIV сесії Міжнародного геологічного конгресу, однак передчасна смерть Я. Самойлова завадила досягнути єдності думок. Водночас десяткова гранулометрична класифікація зберігається в практиці вітчизняної морської геології й у наші дні.

Я. Самойлов, розробляючи програму геологічних досліджень арктичних морів, ретельно вивчав досвід закордонних і вітчизняних спеціалістів. Низку питань він обговорював з Фритьофом Нансеном, який декілька разів приїздив до голодуєчої Росії з гуманітарною місією. Крім того, під час поїздки на XIII сесію Міжнародного геологічного конгресу (Брюссель, 1922) Я. Самойлов мав змогу ознайомитися з роботою відомих океанографічних закладів Європи.

У ході критичного розгляду методів мінералогічного вивчення донних відкладів виявили, що загальноновизнаних підходів до підготовки й аналізу матеріалу нема. Складна сепарація осадів за допомогою різних хитромудрих пристроїв була здебільшого орієнтована на невелику кількість проб. Крім того, порівняння й перевірка результатів ускладнювались залежністю їхньої якості від досвіду аналітика. Враховуючи потреби детальних досліджень північних морів, для мікроскопічного вивчення мінерального складу донних осадів Я. Самойлов запропонував застосовувати препарати, подібні до звичайних петрографічних шліфів. Сьогодні так звані мазкові шліфи часто називають смерслайдами (smearslide), уважаючи їх іноземним винаходом.

Під час першої експедиції ПЛОВМОРНИУ, що відбулась 1921 р. на криголамному пароплаві “Малигін”, у Карському й Білому морях виявили скупчення залізо-манганових конкрецій. Після цих знахідок у 1922 р. нарешті вийшла монографія Я. Самойлова і А. Титова “Железо-марганцевые желваки со дна Черного, Балтийского и Баренцева морей”, подана до друку ще 24 травня 1917 р. Серед різних гіпотез походження конкрецій, розглянутих у праці, Я. Самойлов надав перевагу хіміко-біологічним процесам [8].

Дев'ятнадцятого серпня 1923 р. розпочалися експедиційні рейси НДС “Персей” (першого наукового судна в радянській історії). Я. Самойлов мріяв узяти участь у польових роботах, проте його плани не здійснились.

Своєрідним заповітом Я. Самойлова була його стаття “Очередные работы в области изучения осадочных пород” (1923), у якій визначено проблеми морської геології та головні напрями розвитку літологічних досліджень, наведено імена учнів і послідовників: “...терригенная минералогия (Н. А. Смолянинов, Т. И. Горшкова), минералогия скелетов организмов (К. Ф. Терентьева, Е. А. Медведская), минералообразование в зоне диагенеза (А. Г. Титов, Н. Ф. Чуринов), карбонатные породы (В. А. Зильберминц, А. А. Казакова, А. А. Мамуровский, И. Д. Пазилон, Л. В. Пустовалов, С. Д. Четвериков), спектроскопия биолитов (Г. В. Потапенко), опоки (Б. Л. Албанский, Е. В. Рожкова, А. Н. Семихатов, М. В. Кленова)” [7].

Глибину задумів Я. Самойлова сучасники сприймали неоднозначно. Одним із перших “неорану землю ідей” покинув Л. Пустовалов. Причарований яскравими лекціями Я. Самойлова, він став його аспірантом після закінчення Московського університету

1922 р. Коли кропіткий пошук палеобіохімічних “маркерів” для карбонатних відкладів серпуховського ярусу Тверської губернії не дав бажаних результатів, Я. Самойлов запропонував Л. Пустовалову перейти до вивчення родовищ рідкісного мінералу – волконськоїту $\text{CaO}_3(\text{Cr}, \text{Mg}, \text{Fe})_2(\text{Si}, \text{Al})_4\text{O}_{10}(\text{OH})_2\text{H}_2\text{O}$ у Камському Передураллі. Роботи розпочались навесні 1925 р., однак через декілька місяців сталася трагедія. Після повернення з експедиції на Каму Я. Самойлов раптово помер 29 вересня 1925 р. у Москві.

Дослідження хромоносних відкладів Л. Пустовалов завершував за підтримки В. Вернадського та О. Ферсмана. Він зберігав почуття вдячності до свого вчителя, проте, піднімаючись до рівня класика науки, поступово віддалявся від визнання ролі хіміко-біологічних процесів у формуванні осадових порід. На початку 1950-х років відбулась горезвісна дискусія “Пустострах”. У той час Л. Пустовалов виступив з критикою теоретичних досягнень М. Страхова, намагаючись принизити значення порівняльно-історичного методу літології, першооснови якого заклав Я. Самойлов.

Через 20 років після так званої літологічної дискусії М. Страхов з гирким почуттям згадував про долю новаторських починань Я. Самойлова. На його погляд, у діяльності учнів знайшли розвиток здебільшого технічні засоби роботи (механічний аналіз, його стандартизація), а ідейну установку було зовсім втрачено. М. Страхов, аналізуючи останні статті Я. Самойлова, писав: “Судьбы программных статей вообще, за редчайшим исключением, одинаковы: если эту программу не реализует сам автор её (вместе с коллективом) или же кто-либо из учеников, действительно проникнувшийся идеями учителя, то она быстро забывается, а реальная научная работа идёт совсем по другому руслу” [9].

Невідомий лист Я. Самойлова. Незважаючи на перешкоди, подолавши стіну образливих обмежень, Я. Самойлов здобув світове визнання як фундатор нових напрямів у багатьох сферах геологічних досліджень. Знайшовши простір для роботи лише за межами Одеси, він не забував поділитися своїми досягненнями з колегами в Новоросійському університеті. Його численні статті надходили в Мінералогічний кабінет майже до закриття університету 1918 р. Про небайдужість до долі мінералогічного товариства в Одесі свідчить знайдений у музейних архівах лист Я. Самойлова до професора В. Ласкарьова (опубліковано вперше) (рис. 4).

Казань. 25.12.1906

Дорогой Владимир Дмитриевич!

Ваше письмо дошло до меня только несколько дней тому назад. Еще в начале декабря я уехал из Н.-Александрии, пробыл некоторое время в Москве, а Ваше письмо уже получил только в Казани, куда я приехал на некоторое время, чтобы погостить у брата.

К неаккуратности нашего почтового дела надо отнести то, что до сих пор я не получил еще отписки Вашего отзыва о кандидатах, выступавших в конкурсе на кафедру минералогии в Новороссийском Университете.

Я уже писал об этом одному из своих товарищей в Ново-Александрии и просил его справиться и выяснить это дело, но, к сожалению, до сих пор еще никакого благоприятного результата не получилось. Однако, мне не хотелось из-за этого еще дальше задерживать свой ответ на Ваше письмо, тем более что мое суждение является во всяком случае запоздалым, так как фактически после состоявшегося решения факультета вопрос этот уже вполне исчерпан.

Казань. 25. XII. 1906.

Дорогой Владимир Владимирович!

Ваше письмо дошло до меня только несколько дней тому назад. Еще в начале декабря я уехал из Н.-Александрии, против которого время в Москву, а Ваше письмо уже получил только в Казань, куда я приехал на некоторое время, чтобы поспешить к брату.

По регламенту нашего почтового дела надо ответить то, что до сих пор я не получил еще отклика Вашего отклика

о кандидатах, выступавших в конкурсе на кафедру минералогии в Новороссийском Университете. Я уже писал об этом вопросу и своим товарищам в Ново-Александрии и прочим со справкой и выслать его дело, но, по соображениям, до сих пор еще никак не благоприятного результата не получили.

Впрочем, мне не хотелось бы за себя еще дальше задерживать свои ответы на Ваше письмо, тем более что мне придется выехать во Владимирскую губернию заниматься там как директорский посыл соображений, которые тема вопроса этого уже вполне разрешено.

Рис. 4. Лист Я. Самойлова профессору В. Ласкарьову після завершення конкурсних справ у Новоросійському університеті й Петровській академії (1906).

Может быть, Вы слышали уже о том, что Ю. В. Вульф и я участвовали в конкурсе на кафедру минералогии в Петровской Академии, освободившуюся после ухода Е. С. Федорова в Горный Институт. Избранным оказался я, и теперь нам предстоит сложная работа переезда с чады и домочадцы на новые места.

У меня в Н.-Александрии было все так хорошо налажено, многое было, на мой взгляд, так удобно и хорошо устроено, что кое с чем было прямо жалко расставаться. Кроме того, всякие начатые работы пришлось привести в портативный вид – занятие не интересное или, верите, прямо таки скучное.

А впереди предстоит еще задача – освоиться и привыкнуть к новому кабинету – правда, весьма почтенному и интересному.

С особенным удовольствием читал я в Вашем письме о добрых воспоминаниях, которые сохранились у Вас о нашей совместной жизни в Одессе, и с своей стороны могу прибавить, что эти Ваши добрые чувства – вполне взаимны.

Время быстро идет вперед; со времени нашей совместной жизни в Одессе прошло уже больше 12 лет. Таким образом, наши добрые воспоминания с успехом выдержали большое испытание в отношении времени.

Крепко жму Вашу руку и душевно желаю Вам всего лучшего.

Ваш Я. Самойлов.

Самовіддана діяльність, організаторські та людські риси Я. Самойлова залишили помітний слід у пам'яті сучасників. Його ім'я було увіковічене у назвах жолоба й острова в арктичних морях, сопки серед Єнікальських сальз, Науково-дослідного інституту з добрих та інсектофунгіцидів.

З плином часу творчість видатного вченого знайшла послідовників, які успішно реалізують його задуми. Останніми десятиліттями отримали визнання біомінералогічні до-

слідження, які охопили широкий спектр проблем сучасного природознавства. Одним із фундаментальних положень біомінералогії є уявлення Я. Самойлова про еволюцію мінералоутворювальних функцій організмів в історії Землі.

Мрії Я. Самойлова про комплексні дослідження морського середовища були повною мірою реалізовані в 1970–1980 рр. на кафедрі загальної і морської геології в його рідному Одеському університеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александр Филиппович Самойлов / Н. А. Григорян, А. Л. Зефирова, Н. В. Звездочкина, И. Н. Плещинский. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2001. – 24 с.
2. Вернадский В. И. Статьи об ученых и их творчестве / В. И. Вернадский. – М. : Наука, 1997. – С. 153–154.
3. Ларченков Е. П. Геология в Одесском университете (очерки истории кафедры общей и морской геологии) / Е. П. Ларченков, О. П. Кравчук, А. О. Кравчук. – Одесса : Феникс, 2009. – 536 с.
4. Самойлов Я. Материалы к кристаллографии барита / Я. Самойлов. – М. : Типография Кушнерева, 1901. – 262 с.
5. Самойлов Я. Минералогия жильных месторождений Нагольного кряжа (Донецкий бассейн) / Я. Самойлов. – СПб. : Типография ИАН, 1906. – 244 с.
6. Самойлов Я. В. К вопросу о получении термических кривых различных минеральных тел / Я. В. Самойлов // Известия И. А. Н., 1915. – С. 1759–1768.
7. Самойлов Я. В. Биолиты / Я. В. Самойлов. – Л. : Научхимтехиздат, 1929. – 140 с.
8. Самойлов Я. В. Железо-марганцовые желваки со дна Черного, Балтийского и Баренцова морей / Я. В. Самойлов, А. Г. Титов // Тр. Геол. и минерал. музея им. Петра Великого (1917–1918). – 1922. – Т. 3, вып. 2. – С. 25–112.
9. Страхов Н. М. Развитие литогенетических идей в России и СССР / Н. М. Страхов. – М. : Наука. 1971. – 609 с.
10. Яков Владимирович Самойлов – минералог и биогеохимик : [Сб. науч. статей] / [Отв. ред. В. М. Муратов]. – М. : Наука, 1974. – 74 с.

*Стаття: надійшла до редакції 27.07.2015
прийнята до друку 23.10.2015*

THE THORNY LIFE OF Ya. V. SAMOILOV (1870–1925)**O. Kravchuk**

*I. I. Mechnikov National University of Odesa,
2, Dvorianska St., 65082 Odessa, Ukraine
E-mail: aokravchuk@gmail.com*

This paper is dedicated to the memory of Yakiv Samoilov, famous crystallographer, mineralogist and geochemist. The main attention is paid to the role of Ya. Samoilov in the creation of new research directions, which became the basis for the modern development of biogeochemistry, biomineralogy, sedimentology, and marine geology.

He graduated from the Odesa University in 1893. Later he became a member of the Mineralogical group under the leadership of V. Vernadskyi. He participated in many expeditions, worked tirelessly in the lab. The topics of his publications was extremely diverse (mineralogy of ore deposits of the Southern Urals, iron ores of Central Russia, supervising the activities of Yenikalski mud hills etc.).

Ya. Samoilov became the founder of scientific direction paleophysiology (chemical paleontology, paleobiochemistry). He also studied biomineralogical formation. Samoilov proposed to allocate the section “Mineralogy Skeletons of Organisms”. He proposed to use the term “biolites”.

Master's thesis “Materials for the Crystallization of Barite” Ya. Samoilov defended in 1902. The study of various deposits of barite has become the basis for important generalizations concerning processes of biogenic mineral formation and their evolution in time. The scientist insisted on the need to study the role of organisms in modern sedimentation for laying the foundations of “Stratigraphic Mineralogy”. The thesis “Mineralogy of Naholnyi Ridge Vein Deposits” (1906) was recognized as the first significant study of ore deposits mineralogy in the national literature in the early twentieth century.

Ya. Samoilov became one of the organizers of Special Commission for the Study of phosphates. Under his leadership, the results of the expedition were published in eight volumes. Additional materials were obtained during visits of Ya. Samoilov to the Central Asia, Algeria, Tunisia and Northern America. Collection of phosphorite deposits of the world have become the basis for the Museum of agronomic ores (the term of Ya. Samoilov), established in Petrovska Academy.

The activities, organizational and human qualities of Ya. Samoilov left an imprint in the memory of contemporaries. His name perpetuates in the names of the trench and island in the Arctic seas, mud cone among Yenikalski salses, Research Institute of Fertilizers and Insectofungicides.

Key words: Yakiv Volodymyrovych Samoilov, Odesa University, mineralogy, biogeochemistry, biolites, phosphates, nodules, lithology, marine geology.